

پرورش اسب اصیل ترکمن

در حال حاضر مهمترین نژادهای اسب بومی ایران کرد، ترکمن، عرب دره شوری، کاسپین است که به دلیل اقبال عمومی فرصت سرمایه‌گذاری در پرورش اسب افزایش یافته است به همین منظور برای جلوگیری از اضمحلال و تخریب بهترین ذخایر ژنتیکی، تحقیقات شجره‌ای در ارتباط با اسب ایران در حال انجام است و پروژه شناسایی ژنتیک در بین ۲۱۵ رأس اسب ایران در مناطق گلستان و خراسان شمالی مراحل پایانی را طی می‌کند.

کشور ایران به دلیل تنوع زیستی و گیاهی خواستگاه تولید و پرورش اسب با ژنتیک خاص است و بزرگترین فرصت سرمایه‌گذاری انسانی و فرهنگی با استفاده از این نعمت خدادادی را داشته و منجر به تولید نژادهای متنوع اسب بومی شده است. تنوع گیاهی در کشور ایران باعث شده کار پرورش اسب در مناطق مختلف کشور انجام شود و موقعیت استثنایی برای بهره‌برداری تحقیقات ژنتیک از اسب‌های ایرانی وجود داشته باشد.

برای اطلاع از توسعه فعالیت پرورش اسب در ایران و چگونگی روند تحقیقات ژنتیکی گفت و گویی با عبدالجلیل عیادی مدیر عامل شرکت تعاونی پرورش و مشاوره اسب اصیل ترکمن در خراسان شمالی انجام دادیم.

• با توجه به اینکه اسب‌های ایران از تنوع ژنتیکی منحصر به فردی برخوردارند، پرورش دهندگان اسب در ایران از چه مزیت‌هایی برخوردارند؟

- با اینکه ایران دارای پیشینه قدیمی در پرورش اسب، است هنوز در شرایط ایده‌آل کاری نیستیم ولی مسوولین در این چند ساله اخیر دغدغه بیشتری نسبت به توسعه و همگانی‌شدن استفاده از اسب و فرهنگ اسب و سوارکاری پیدا کرده و نیازهای آن طرف دنیا به دلیل قابلیت‌های ژنتیکی و ورزشی اسب ایران دوبرابر شده است و در عین حال فرصت بهره‌برداری و اقتصادی و بهره‌وری بهینه از این فرصت برای پرورش دهندگان به شکل کالای تجاری ایجاد شده تا اسب ایران با حفظ ذخایر ژنتیکی به کشورهای متقاضی صادر شود.

• تنوع ذخایر ژنتیک بیشتر در چه مناطقی از کشور مشاهده می‌شود؟

- نژادهای اسب در اکثر استانهای ایران دارای تنوع ذخایر ژنتیکی است اما بعضی استانها در ارتباط با برخی نژادها گوی سبقت را فرا گرفته‌اند مثلاً اسب ترکمن در خراسان شمال و استان گلستان ولی با این حال بیشتر شهرهای ایران از جمله تهران، خوزستان، اصفهان، یزد، تبریز، جزیره کیش اصیل‌تر بوده و به صورت تک‌گیر منبع ذخایر ژنتیکی است.

• آیا شما از وضعیت کنونی پرورش اسب ترکمن رضایت دارید؟ ارزیابی شما چگونه است؟

- همه دنیا می‌دانند بهترین نژاد اسب سوارکاری متعلق به ترکمن اسب مخصوصاً نژاد معروف "تاروبرد" یا اسب نژاد انگلیسی از ترکیب دو نژاد ترکمن، نژاد نزدیک ترکمن و یک اسب عرب بوجود آمده که سریعترین و سوارترین اسب در دنیا به شمار می‌آید و اسب ترکمن به عنوان اسب "آخال تکه" در بیشتر کشورها شناخته شده که در کشور ترکمنستان، روسیه، فرانسه، آمریکا، ترکیه، قبرس و دبی به شمار می‌رود.

• چه تفاوتی بین اسب آخال تکه ایران با ترکمنستان وجود دارد؟

- بیشتر تفاوت این دو اسب از نظر ظاهری است "آخال تکه" بلند تر و باریک‌تر و کشیده و ظریف است و اسب‌های ترکمن ایران عضلانی و قدرتمندتر و نسبت به "آخال تکه" ترکمنستان کوتاه‌ترند ولی با انتخاب خوب و روش اصلاح نژادی که در حال حاضر تحقیقات ژنتیکی آن شروع شده با علم مدرن ورزش و سوارکاری تلفیق شده و اسب‌های ترکمن ایران به راحتی قابلیت کسب هر دو خاصیت دارند هم زیبا شوند و هم قدرتمند.

• در حال حاضر اسب ایران در بازارهای جهانی با چه قیمت‌هایی خرید و فروش می‌شود؟

- در بازارهای جهانی اسب خاص ترکمن بین ۲۵ هزار دلار تا ۱۵۰ هزار دلار خرید و فروش می‌رسد، در ایران بالاترین رقمی که خرید و فروش شده ۱۵ میلیون تومان و رنج متوسط اسب ترکمن بین ۵ تا ۱۰ میلیون است.

• پرورش اسب ایران چه قدر در اشتغالزایی موثر بوده است؟

-به جرأت می‌توان گفت به ازای هر اسب ترکمن یک اشتغالزایی بوجود آمده است ولی در حال حاضر با توسعه صادرات و احداث میادین در خراسان شمالی و واگذاری میادین و ایجاد میدان در استان گلستان به اسب خالص ترکمن این اشتغال برای هر اسب به دو نفر افزایش می‌یابد و از آنجاییکه اسب ترکمن یک اسب ورزشی است و برای زیبایی نیز استفاده شده و به دلیل داشتن نژاد آمیخته قابلیت رقابت با اسب‌های خارجی را دارد می‌تواند در میزان افزایش اشتغالزایی موثر باشد .

• آیا سرمایه‌گذاری اسب در ایران وضعیت مطلوبی دارد؟

-سرمایه‌گذاری در اسب ترکمن در این چند ساله اخیراً افزایش پیدا کرده، سال ۱۳۷۵ زمانی که ما کاربردی اسب ترکمن را آغاز کردیم قیمت فوق‌العاده این اسب ۱۵۰ هزار تومان و متوسط رنج قیمت آن ۷۰ تا ۱۰۰ هزار تومان است و الان بعد از یازده سال جهش فوق‌العاده پیدا کرده و تا ۱۵ میلیون تومان کره اسب‌ها به فروش می‌رسد .

• جهاد کشاورزی و سازمان دامپزشکی برای حفظ ذخایر ژنتیکی چه اقداماتی انجام داده است؟

-اصلاح حرکاتی که در فدراسیون صورت می‌گیرد با اقدامات حمایتی دیگر وزارت جهاد تکمیل شده و وضعیت اسب ترکمن و کرد ایران را روز به روز بهتر می‌کند این نکته لازم به ذکر است که بیشترین حمایت برای شکوفایی از صنعت اسب در ایران را سازمان جهاد سازندگی گلستان و خراسان شمالی و تعاونی‌های پرورش دهنده اسب در این استانها را انجام دادند .

• اسب ایران چه سهمی از صادرات کالاهای غیرنفتی را به خود اختصاص می‌دهد؟

-آیین‌نامه صادرات ایران کاملاً مشخص است و براساس فرمول حفظ ذخایر ژنتیکی و موقعیت کشور ما نوشته شده است که در آن مالکیت معنوی اسب‌های صادراتی متعلق به ایران نیز لحاظ شده است و غیر از آن یکی از بندهای آیین‌نامه مربوط به حفظ اسب ترکمن است که هیچ وقت کل صادرات به یک کشور یا هر کشوری نباید از ۲/۱ اندازه موثر جمعیت ما بیشتر شود ولی تنوع زیستی کشور ما به گونه‌ای است که اگر تولید را متوقف کنیم باز هم از بقیه دنیا جلوتر هستیم و برای حفظ آن فعالیت آگاهانه پرورش‌دهندگان و فدراسیون سوارکاری و جهاد کشاورزی نشان می‌دهد که آنها ارزش این گوهر گرانبها را شناخته و دیگر از دست نمی‌دهند و این تحولی است که توسعه‌اش یک اشتغال پایدار و تولید منطقی را به دنبال داشته است .

• دولت برای توسعه پرورش اسب چه اقداماتی را تا به حال انجام داده است؟

-در حال حاضر دولت در سطح جهاد و سازمان تربیت بدنی کمک مقطعی انجام داده و در پروژه ژنوتایپینگ (شناسایی ژنتیک، کمک‌های اساسی انجام داده و در جشنواره‌ها نیز کمک‌های قابل ملاحظه‌ای داشته است اما آنچه مسلم است این کمک‌ها باید مدون شود و برنامه‌ریزی شود تا حمایت‌های دولت در یک بستر مناسب جریان داشته باشد مثلاً در بحث واگذاری زمین به تعاونی‌های فراگیر فدراسیون با وزارت جهاد کشاورزی تعامل خوبی داشته باشد که بتوانند تشکیلات سوارکاری را در آنجا مستقر سازند و در بحث مهم طرح شناسایی ژنتیک و طرح محوری حمایت از اسب‌های بومی ایران منجر به ملی شدن طرح ژنو تایپینگ شود که نتیجه دو سال چانه‌زنی با دولت در زمینه توسعه پرورش اسب در ایران بوده است که نشان دهنده ارتقا کیفیت در نگاه به اسب ایرانی است باید این توجه به سایر بخش‌ها نیز تسری پیدا کند الگوی موفق اسب ترکمن هم در بحث ژنوتایپینگ، هم در بحث مسابقات و لوروکس به سایر نژادها مثل عرب، ترکمن، کرد و کاسپین تسری پیدا کند.

• برای اصیل نگه داشتن اسب ایرانی تا به حال چه اقداماتی انجام دادید؟

-برای خلوص نیاز به خالص‌سازی است و باید برای این کار پایه اسب را بشناسیم که این اقدام در حال انجام است و به زودی "تبارنامه" اسب ایران تدوین می‌شود و حداقل هر استان یک تبارنامه مشخص و صحیح برای خود داشته باشند، غیر از خلوص کارایی اسب هم است یک اسب خالص باید کارایی هم داشته باشد بنابراین سعی می‌کنیم تمام استانداردهایی که فدراسیون جهانی و فدراسیون سوارکاری برای ورزش سوارکاری دارد از یک طرف و معیارهایی که برای اصلاح نژاد در سازمان جهاد کشاورزی وجود دارد به کار گرفته شود و با چشم باز کار شود تا محصولی که تولید شود خالص‌تر و کارآتر باشد مثلاً در گذشته ما می‌توانستیم بیماری‌های ژنتیک و قابل انتقال را در اسب‌ها مشخص کنیم از روی تجربه شاید ولی از روی ژن نهفته و ظاهر اسب نمی‌توانستیم تشخیص بدهیم و الان طوری است که در طرح شناسایی ژنتیک، شناخت بیماری‌های چندگانه ژنتیک قابل انتقال به سن بعدی در هر اسب

مشخص کنیم و آن اسب را یا از گردونه خارج کرده یا حداقل در کار سوارکاری به کار ببریم تا نژاد ما عاری و مبرا از هر گونه آلودگی ژنتیک باشد .

• پرورش اسب چه قدر در پیشبرد و بهبود اقتصاد کشور موثر بوده است؟

- اشتغالزایی، ارزآوری بحثی مهم در پرورش اسب به شمار می‌رود چون ما در مرحله صادرات هستیم توسعه پتانسیل‌های ژنتیکی یا غنی‌کردن بانک ژن هم از نظر تحقیقاتی و هم از نظر تنوع زیستی کمک بزرگ به دولت است، دولت به دنبال ابزارهای خاص است که بتواند در عرصه جهان رقابت کند چه نظر از اقتصادی، ورزشی، سیاسی، پرورش اسب ابزار خوبی به شمار می‌رود ایران با داشتن ۱۸۰ هزار رأس اسب در ایران موجودیتش ثابت شده است و بستر فرهنگی و انسانی کار آماده است و از نظر نیروی انسانی مشکلی وجود ندارد و از نظر فرهنگی پذیرش مردم برای این کار خوب ورزش اقتصادی آماده است و مناطق دیگر آماده هرگونه جهش در واحدهای اقتصادی است و پرورش اسب در ایران از یک طرف به عنوان بانک ژنی و از طرف دیگر در رشته‌های خاص مثل مارا تن، سوارکاری، استقامت، پرش و زیبایی و درساز با استقبال عمومی روبرو شده است و اسب ترکمن چون قبل توانایی‌هایش را در این خصوص ثابت کرده هم در نژاد خالص، هم در نژاد آمیخته با اندکی توجه توانایی رقابت در عرصه بین‌المللی دارد .

• کشورهای دیگر چه قدر در زمینه پرورش اسب در ایران سرمایه‌گذاری کرده‌اند؟

- سرمایه‌گذاری در زمینه پرورش اسب در ایران به راحتی قابل انجام است و کانادا قصد انجام سرمایه‌گذاری در ایران را داشت ولی چون در آن زمان قانون صادرات مدون نبود این کار متوقف ماند ولی با این حال ایران با داشتن بستر جغرافیایی و مراتع غنی با یک سرمایه‌گذاری خوب این کار قابل انجام است مثلاً الان در کرمانشاه یک محموله برای سرمایه‌گذاری خارجی ایجاد شده که می‌خواهند روی اسب کار کنند که با اندکی توجه و بسترسازی ساده و برقراری قرارداد همکاری مشترک در قالب یک شرکت بین‌المللی این کار به راحتی قابل انجام است .

• اسب ایران چقدر در جشنواره‌های خارجی حضور دارد؟

- در حال حاضر غیر از بحث قطر که اخیراً اتفاق افتاده اسب‌های ایرانی در رشته پرش شرکت کردند و چون هنوز بحث قرنطینه کل اسب ایران تایید نشده و هم بخاطر استانداردهای ورزشی تازه شروع شده تا به سطح بین‌المللی برسیم این دو عامل منجر شده تا اسب‌های ایرانی در عرصه رقابت ورزشی نروند ولی با این حال اسب‌های ایرانی در رشته زیبایی قابل رقابت با اسب‌های دیگر هستند و در رشته پرش، درساز، استقامت بسترها آماده است .

• در سال جدید چه اقدامات جدیدی برای بهبود پرورش اسب در ایران دارید؟

- در سال جدید بزرگترین پروژه‌های که دنبال می‌کنیم فعال کردن تمام استانها از نظر شناسایی ژنتیک و صدور تبارنامه اسب نژاد مخصوص هر استان است که کتاب انسایش در پیاید و این کار شروع شده و در دو استان پابلوت استان خراسان شمالی و استان گلستان در حال اتمام است و استانهای دیگر نیز این کار را قطعاً در سال ۸۶ با کمک فدراسیون و بنابر برنامه‌ریزی با جهاد انجام می‌شود با همکاری تشکلهای خصوصی و NGO و یک کار دیگر فعال کردن فعالیت‌های بازرگانی در داخل هیات‌ها و تعاونی‌هاست که با ایجاد و بورس و حراج‌های فصلی و سالیانه اسب هر استان یا استان‌های پابلوت بتوانند اسب خود را در یک بازار دائمی و نمایشگاه دائمی عرضه کنند و طراحی وبسایت‌ها مختلف برای اسب‌های مناطق مختلف کشور است و از همه مهمتر فعال کردن هیات‌های سوارکاری برای اجرای یکی از بندهای وظایف هیات‌هاست که می‌گوید فعالیت بازرگانی هیات‌هایی است که الان نمی‌توانند جایزه خوب بدهند و مسابقات را با کیفیت خوب انجام بدهند و این کار به راحتی از طریق توافقی بین فدراسیون و وزارت مسکن و شهرسازی استانها با وزارت جهاد کشاورزی بخصوص برای واگذاری زمین‌ها و منابع طبیعی بخشنامه صادر شده و بانک‌ها الان اسب را به عنوان کالای دارای توجیه اقتصادی دارند بپذیرند حتی در استان خراسان شمالی یک کار گروه ویژه اسب وجود دارد که بتواند هماهنگی بین ادارات و سازمانها را برای بهره‌برداری هیات‌ها و تعاونی‌ها قرار بدهد و با مشارکت سازمان‌هایی نظیر سازمان میراث فرهنگی به یک جهش فوق‌العاده در داخل هیات‌ها و تعاونی‌ها از نظر فعالیت اقتصادی و زیر ساخت‌های علمی و تحقیقاتی ژنوتایپینگ رسید .

• برگزاری نمایشگاه و جشنواره در زمینه اسب در ایران چگونه است؟

- در داخل ایران برگزاری جشنواره‌ها زیاد است و در سطح ملی برای اسب‌های بومی بوده و اسب‌های

ترکمن و عرب جشنواره ملی دارند و در خصوص اسب ایران جشنواره و کنگره و سمینارهای ملی و بین المللی برگزار شده است .

• شرکت تعاونی‌ها چقدر در پرورش اسب در ایران مشارکت دارند؟

-در مناطق مثل استان خراسان شمالی و گلستان تعاونی‌ها نقش بسیار فعال دارند و حمایت‌های جهاد و فدراسیون سوارکاری منجر شده انگیزه تعاونی‌ها برای فعالیت در دیگر استانها نیز افزایش پیدا کند و با برنامه‌ریزی‌هایی که انجام شده با شناخت کامل از موقعیت و امکاناتی که در استانها وجود دارد فعالیت بازرگانی هیات‌ها را فعال کنیم و آن را به تعاونی‌ها تسری دهیم .

• حرف آخر

اسب مثل جنگل یا آب‌های دنیا یک ثروت بین المللی است و حق بهره‌وری و مالکیت معنوی آن متعلق به کشور است که در آن پرورش می‌یابد و برای نشان دادن برتری این ثروت در سطح بین المللی باید در بعد تحقیقات، ورزش و رقابتهای اقتصادی تلاش شود و لازمه‌اش کاهش تصدی‌گری دولت در امور و واگذاری کارها به بخش خصوصی و تعاونی است به عنوان مثال به جای آنکه تربیت بدنی خود اقدام به ساخت میدان کند، زمین در اختیار تعاونی‌ها قرار داده شود تا منافع تعاونی‌ها نیز تامین شود و دولت نیز پاسخگوی اصل ۱۴۴ باشد و انگیزه فعالیت برای کسانی که مستقیم یا غیرمستقیم دست‌اندرکار پرورش اسب هستند تقویت شود .

اسب یک ثروت ملی به شمار می‌رود و فعالیت‌اش توجیه اقتصادی دارد و در رقابت اقتصادی به دلیل داشتن پتانسیل‌های ژنتیکی پایان‌ناپذیر حضور پایدار و مستمر دارد .

ژن اسب تمام ناشدنی است و از یک نسل به نسل دیگر بیشتر می‌شود کشورهای اروپایی و امریکایی فواید این ثروت را درک کردند ولی به همان اندازه که پایان‌ناپذیر است آسیب‌پذیر و نابود شدنی هم است و ذخیره ژنتیکی‌اش به راحتی می‌تواند از دست برود .

برای استفاده از این معدن جواهر باید هنر خوب استخراج کردن هم وجود داشته باشد با شناسایی ژنتیک، استاندارد کردن حرکت‌های ورزشی، اصلاح نژاد و عرضه کردن آن در قالب ویتترین و شوهای خوب و اطلاع رسانی مدون در بازارهای بین المللی به پایان‌ناپذیری این معدن منجر می‌شود .

دست‌اندرکاران بخش کشاورزی باید بدانند که یک بخش مهم توسعه کشاورزی پایدار به اسب ایران بستگی دارد موضوعی که مورد غفلت قرار گرفته و باید توجه بیشتر به آن شود.